

ROLUL STATULUI IN SOCIETATEA CONTEMPORANA

Autor: Bognibov Roman; Coordonator Stiintific: Vangheli Ion

UTM FIMCM gr.TCM-091

Definirea rolului statului în societățile moderne și mai ales a raporturilor sale cu cetățenii, cu economia, cu celelalte forțe care structurează relațiile sociale este o dezbatere intelectuală vastă și de stringentă actualitate. Acest lucru implică faptul că statul, în încercarea sa de a reproduce pe cât de mult posibil realitățile și interacțiunile la nivelul societăților, trebuie să rămână un model deschis, adaptiv, capabil să se schimbe, să evolueze, să integreze viziunile critice asupra sa și să ofere răspunsuri adecvate acestor critici, să tolereze opiniile diferite și să încurajeze proiectele alternative.

Cuvinte cheie: *statul contemporan, forme de stat, reforme structural, sarcinile statului in perioada de tranzitie.*

Problema privind rolul statului in societatea contemporana este obiectul mai multor controverse. Statul, oricare ar fi fost natura și conținutul său instituțional în decursul istoriei, s-a impus ca cea mai structurată soluție a problemei ridicate de complexitatea lumii în care trăiesc. Statul contrar viziunii marxiste-liniste, care prezicea disparitia ramine permanent în centrul dezbaterii publice, pentru că nu ne putem imagina o societate și o economie performante, capabile să răspundă nevoilor și așteptărilor cetățenilor, care să le garanteze, să le apere și să le asigure exercitarea deplină a drepturilor și libertăților individuale.

Procese precum globalizarea și integrarea, creșterea dependenței individului de tehnologie, caracterul limitat al resurselor vitale pentru asigurarea unei vieți normale, accentuarea polarizării sociale, adâncirea sărăciei, fluxurile migratoare, apariția unor boli care se pot răspândi cu rapiditate la nivel global – cresc gradul de complexitate al lumii în care trăim. La aceasta se adaugă antagonismul tot mai evident între statele naționale și marile firme cu vocație globală. Aceste evoluții ne pun, firește, în fața unor întrebări: mai avem nevoie de stat? De cât “stat” avem nevoie? Ce fel de “stat” poate răspunde concomitent unei diversități atât de mari de viziuni și de interese fără a deveni o formă lipsită de conținut?

În așa numitul “socialism real”, modelul de stat, pe lângă limitele sale inerente, rezultate din proiectul ideologic al cărui rezultat era, avea și handicapul că era un sistem închis, imobil, incapabil să evolueze în raport cu modificările din mediul politic, economic și social intern, fără a mai lua în discuție interacțiunile cu mediul extern.

Din nefericire, cei care formulează răspunsuri la unele dintre aceste întrebări iau în calcul doar dimensiunea economică a funcțiilor statului sau le subordonează acesteia pe toate celelalte, ceea ce este o eroare plină de consecințe importante – și, adesea, penalizatoare pentru indivizi și națiuni.

După destramarea lagarului socialist și destramarea lui U.R.S.S. , toate discuțiile despre stat au avut ca punct de reper și model de comparație “statul socialist”, căruia i se opunea, maniheist, fie “statul capitalist”, fie “statul de drept”, fie “statul democratic”, toate, expresii parțiale ale unui mod de organizare a economiei și societății, caracterizat de o mare varietate și diversitate.

Nu putem înțelege natura și conținutul discuțiilor publice despre stat și despre funcțiile lui , dacă nu luăm în considerare cele trei mari curente de gândire și orientările politice pe care le-au generat.

Primul curent, cel “conservator”, a mers pe linia restaurației, a refacerii structurilor economice și politice antebelice, exprimate mai ales prin principiul programatic al partidelor istorice – restitutio în integrum. Adepții acestui proiect de viitor, regresiv în esența sa, s-au marginalizat, pentru că au intrat în contradicție atât cu sensul evoluției la nivel global, cât și cu interesele și așteptările societății.

Cel de-al doilea curent, care este de natură liberală, dar are accente fundamentaliste în multe dintre pozițiile lui, pornește de la fetișizarea pieții libere și militează pentru limitarea extremă și chiar pentru eliminarea implicării statului în economie.

Cel de-al treilea curent, de esență social-democrată, pledează pentru îmbinarea echilibrată a legităților și structurilor economice moderne, bazate pe mecanismele pieței și pe libera concurență, cu rolul moderat al statului, care trebuie să corecteze eșecurile în plan social ale pieței și să limiteze consecințele polarizării și discrepanțelor sociale pe care le generează spontan economia de piață.

Există, în acest moment, un interes crescut pentru valorile, principiile și mecanismele economiei sociale de piață, respectiv pentru modelul social care îi este caracteristic, cel care a permis Europei

Occidentale să se refacă după distrugerile celui de-al Doilea Război Mondial și să atingă gradul de prosperitate cunoscut astăzi, în condiții de relativă echitate și de justiție socială.

În ani scursi de la esecul socializmului, confruntările de opinii și de proiecte alternative spre regret nu s-au materializat în multiple state, inclusiv România și cu atât mai mult Republica Moldova într-o viziune coerentă despre conținutul și obiectivele reformelor economice. Economia a evoluat în zig-zag, cadrul legislativ a fost incoerent și în continuă schimbare, instituțiile au fost și rămân slabe și se bucură de o încredere scăzută din partea cetățenilor, sărăcia a ajuns o problemă structurală a societății, ne sugruma corupția și democrația.

Chiar și deciziile de politică economică și socială care au fost judicios gândite, care nu aveau nici un fel de determinare ideologică și nici un motiv să fie dependente de ciclurile electorale, au căzut victime confruntării celor trei modele și curente de gândire.

Alternanța la guvernare, benefică din punct de vedere politic și care permite omologarea solidității și funcționalității sistemului democratic, a pus radical sub semnul întrebării conținutul și obiectivele reformelor începute în 1990. Această “punere sub semnul întrebării” a fost bazată mai puțin pe o analiză critică a conținutului și rezultatelor reformelor de până atunci, ea având mai ales o puternică determinare “ideologică”. Consecințele sunt, precum se știe, extrem de costisitoare, atât în planul creșterii economice, al formării avuției naționale, cât și în planul nivelului de trai al populației.

Abia în aceste condiții se poate discuta, despre rolul și locul statului în economie. Un rol important îl joacă procesul de îndeplinire a condițiilor de aderare la Uniunea Europeană. Știm, mai mult ca oricând în trecut, cum va arăta statul și instituțiile sale, care vor fi relațiile sale cu cetățeanul și după ce criterii vor fi apreciate performanțele lui în plan economic, social, administrativ etc.

Întrebările la care mă refeream la începutul acestei intervenții sunt însă valabile în aceeași măsură și pentru România, și pentru spațiul european: de ce fel de stat avem nevoie? De cât stat avem nevoie? Ca să le răspundem, noi, trebuie să facem o serie de opțiuni și de clarificări principiale.

Se impune, în primul rând, renunțarea la obiectivele restaurației în viața politică, economică și socială. Răspunsul la problemele actuale nu se găsește nici în perioada interbelică, nici în perioada comunistă.

Avem nevoie de o clarificare a conceptului de reformă economică, pentru a înțelege ce presupune construirea unei economii de piață moderne, funcționale, performante. Sunt încă forțe politice sau formatori de opinie care rezumă “reforma” fie la “restaurație”, fie la lichidarea unor servicii sau prestații publice, fie la eliminarea statului din economie.

Oricât ar suna de ciudat, și acum, la 20 ani de la declanșarea reformelor, rămân valabile discuțiile despre conținutul lor. Această dezbatere este firească, atât vreme cât lucrurile sunt în permanentă schimbare.

Suportabilitatea socială a reformelor rămâne, însă, factorul critic, cel care dictează viteza și amploarea lor. În ciuda evidentului eșec ideologic, dar mai ales practic, al “terapii de șoc”, ca instrument al schimbării de sistem economic și social în țările foste socialiste, mulți factori politici și formatori de opinie continuă să blameze măsurile de acompaniament social al reformelor economice, considerate “mită” sau “pomană electorală”. Este un mod iresponsabil de a ignora nevoile cetățenilor, care trebuie să-și asume singuri, în viziunea ultraliberală, costurile transformărilor economice.

John Kenneth Galbraith, ginditor cu autoritate, în lucrarea sa “Societatea perfectă” spune: “Scopul unei economii sănătoase – este acela de a produce bunuri, de a oferi servicii și de a distribui veniturile de o manieră acceptabilă, din punct de vedere economic și social”.

Se vorbește tot mai des în ultimii ani de “bună guvernare” cu trimitere la instituții și la buna lor funcționare, concept care începe să prindă contur și un conținut bine definit.

Evident că trebuie să ne referim în egală măsură și la “calitatea guvernării”, care se referă la conținutul și la efectele în plan economic dar și social al politicilor publice.

În relațiile cu economia, sunt de parerea care o expun mai mulți analiști adică trebuie evitate două pericole extreme: etatismul exacerb, pe de o parte, și non-intervenționismul, pe de altă parte.

În ceea ce privește ce nu trebuie să facă statul în domeniul economic sunt de acord cu cei care susțin ca:

- Statul nu trebuie să se substituie inițiativei agenților economici, cu capital de stat sau particular, ca și responsabilității acestora pentru rezultatele obținute; organismele sale nu trebuie să afecteze autonomia agenților economici, nu trebuie să cedeze tentației – foarte puternice uneori – de a reveni la mecanismele sistemului centralizat de comandă.

- Statul nu trebuie să practice o fiscalitate opresivă, care inhibă inițiativa economică; din contră, trebuie să gândească pârghii de stimulare a inițiativei.

- Statul nu trebuie să se lanseze în cheltuieli guvernamentale excesive, generatoare de inflație sau care pot duce la creșterea peste limita normală a datoriei publice.

Pe de alta parte, statul trebuie să creeze un cadru instituțional, inclusiv sistemul financiar-bancar și un climat de afaceri favorabil, cu proceduri simplificate, care să încurajeze inițiativa particulară și să stimuleze dezvoltarea activităților economice.

-Statul trebuie să fie responsabil de buna gestionare a patrimoniului public, trebuie perfecționat cadrul juridic care reglementează funcționarea întreprinderilor cu capital majoritar sau integral de stat, urmărindu-se întărirea autorității decizionale a echipelor manageriale, dar și creșterea cointeresării și răspunderii lor, precum și a colectivelor de salariați pentru gestionarea unităților.

-Statul trebuie să-și asume rolul principal în soluționarea unor probleme de interes general: asigurarea necesarului populației cu alimente de bază și căldură; scoaterea din criză a unor sectoare și ramuri cu grad scăzut de utilizare a capacităților; creșterea numărului locurilor de muncă; protejarea grupurilor defavorizate (salariu minim garantat, pensii, alte ajutoare sociale); ocrotirea sănătății publice; susținerea învățământului, cercetării, culturii; asigurarea resurselor pentru apărarea națională; protecția mediului, a bogățiilor naturale.

Pe termen scurt și mediu, statul va fi principalul factor de mobilizare a resurselor destinate reajustării structurale și dezvoltării economice, o dată cu crearea condițiilor unei liberalizări totale și preluarea rolului său de către mecanismele pieței de capital.

Dezbaterile despre stat, rolul și funcțiile sale nu ar fi complete și nu ar avea finalitate dacă excludem din dezbateri cetățeanul și democrația. Pentru ca democrația să funcționeze, cetățenii trebuie să înțeleagă natura și implicațiile problemelor fundamentale cu care se confruntă societatea și realitățile acțiunii guvernamentale.

O democrație nu poate exista în absența statului, care este cadrul său de funcționare, și în condițiile demisiei cetățeanului de la responsabilitățile sale.

Mai mult, deresponsabilizarea cetățeanului și reducerea lui la simpla dimensiune de consumator duc la golirea de conținut a democrației.

Este imperios necesar, de asemeni, ca politicul să revină la sursele sale originale, să nu “fuga” de la morala, să slujească interesul general și să-și reamintească bazele legitimității sale, care nu sunt în nici un caz legate de piață și de mecanismele economice. Societățile din tranziție trebuie să rămână democratice și deschise, apărătoare ale valorilor civilizației umane.

Intr-un așa context este nevoie de un nou conținut al noțiunii de cetățean, în care asumarea răspunderii în spațiul public să fie un element central, acest cetățean nu poate fi decretat; familia, școala și societatea trebuie să coopereze activ pentru reușita acestui proces educativ și formativ, de care depinde viitorul națiunilor și al societăților democratice, cu atât mai mult cu cât democrația este o condiție esențială pentru succesul în planul economic și al dezvoltării durabile.

Viitorul face din capitalul uman principala resursă a unei națiuni. Din această perspectivă, educația devine o prioritate a politicilor publice promovate de guvernele responsabile.

Bibliografie

Rolul și importanța statului în epoca contemporană, autor I. Iliescu (<http://ioniliescu.wordpress.com>)

<http://www.e-referate.ro>

www.ro.wikipedia.org/wiki/Stat

www.teza.md

www.scribube.com

www.e-scoala.ro

www.facultate.regielive.ro

www.uvvg.ro

www.ase.md

<http://www.cnaa.md>

<http://www.viitorul.org>

<http://www.ziare.com>

<http://www.influenzaresources.org>